

Mgr. Josef ŠLERKA Normalized Social Distance

Práce Mgr. Josefa Šlerky je velmi přesvědčivou demonstrací proměny, která s příchodem nových technologií resp. médií proběhla a vlastně stále ještě probíhá v klasických humanitních oborech. Je totiž zřejmé, že digitalizaci a počítačové zpracování dat ve velkém objemu již dávno nelze pokládat za nástroj, který pouze usnadňuje používání tradičních metod výzkumu, nýbrž že je to jednak sám objekt zkoumání, jednak pole, které dovoluje objevovat nové přístupy ke zkoumání společnosti, které jsou zcela originální. To vše je pak implikováno v pojmu *digital humanities*, který tuto proměnu shrnuje. Josef Šlerka však současně ukazuje, že vedle jistého „obratu“ je právě tak možné mluvit i o navazování: sám pojem „sociální vzdálenosti“ má svůj původ v Simmelových sociologických esejích o velkoměstě a životě v něm, ale přesahuje až k Bourdieuově sociologii; k popisu „sociální vzdálenosti“ pak Šlerka sice využívá silně modifikovanou teorii informace, avšak jeho pokus propojit analýzu sítí s analýzou lidského jednání pracuje například s Goffmanovou dramaturgickou sociologií, a proto je možné dospět od sémantické roviny až k pragmatice, tedy k aplikaci této formální metriky na oblast hodnot, jednání a postojů. Je to možné především proto, že Šlerka interpretuje data jako symbolicky zaznamenané výsledky akcí, pro které jsou sociální sítě prostorem jak zveřejňování, tak aktivování.

Tato východiska a volby modifikují již existující „social network analysis“, důraz je kladen na uzly a vazby, z nichž lze odečítat dynamiku chování uživatelů sociálních sítí (právě zde vstupuje do hry goffmanovská sociologie s pojmy představení, scéna, fasáda). Neméně významná je však Šlerkova snaha kvantitativně koncipované analýzy ověřovat v rovině kvalitativní, což je předpokládá, že je možné - pro účely výzkumu - pracovat s pojetím člověka jako „sítě přesvědčení a hodnot, které zapříčiňují záměrné jednání“, jehož individualita je dána „existencí jedinečné sítě hodnot“ (s. 103). Člověk jakožto uživatel sociálních sítí je pak analogie „dokumentu“ (záznamy lidských akcí jsou indexem jeho přesvědčení a hodnot). Analýza „sociální vzdálenosti (jak ve smyslu „homofilií“ tak ve smyslu „propinquity“) pak umožňuje objevovat v dostupných datech různé *patterns*, které – právě pro objemnost dat – nejsou na první pohled viditelné

Toto prozaické resumé obsahu Šlerkovy disertace ovšem zamlčuje obrovskou práci, na které stojí, a která se netýká jen získávání a preparace dat, ale i tvoření vlastních, původních modelů a programů, jakož i vypracování vlastního vzorce pro výpočet vzdálenosti mezi sociálními postoji (Normalized Social Distance na s. 104), který je pak ověřován v celé řadě případových studií.

Případové studie jsou ale důležité i v jiném ohledu. Běžná námitka ze strany reprezentantů klasických humanitních věd (zejména sociologie) zní, že metody kvantifikací, korelací a statistické analýzy pouze exaktní způsobem potvrzují to, co vědec sám tuší či dokonce nějak vágně už ví, tedy že neobjevují nic překvapivě nového. Naproti tomu Šlerkova disertace ukazuje, že to tak docela neplatí – patrně proto, že nelze vycházet z předpokladu jednoduché kontinuity mezi malým počtem dat (které má k dispozici klasická humanitní věda) a big data digitálního věku. A neplatí to i proto, že Šlerka zkoumá *dynamiku interakcí* a objevuje (neboť se soustředí na uzly) mosty, po nichž se v té či oné míře přechází od skupiny ke skupině, tedy objevuje zvláštní, nezřídka překvapivě paradoxní vazby či „prosakování“ mezi protichůdně orientovanými skupinami (viz třeba síťový graf blízkosti vybraných facebookových stránek na základě NSD lajkujících zpravodajské stránky Facebooku – obr. 36 na s. 121 a pozice Parlamentních listů či Týdne).

Jinou a nemalou předností práce je i to, že Josef Šlerka si je sám dobře vědom určitých úskalí či mezi jím užívané metriky – to jest především otázky vztahu sociálních sítí a „reality“ (viz zejména str. 130-131) A s tím pak možná souvisí i chápání „individua“ (komplikované v prostředí sociálních sítích fenoménem sebe-prezentace, fasády), které je uzlem preferovaných hodnot a postojů. Lze totiž namítnout, že individuum je fikce – protože individuum není nic než *proces* individuace, a tedy jej nelze popisovat jeho určitým (dočasným) stavem tohoto procesu. Předpokládám, že to by bylo nějak řešitelné zkoumáním proměn v delším časovém horizontu, ale pak se dostaneme k ještě zajímavějšímu problému: co je vlastně uživatelským (který by v případě lidské bytosti měl být otevřeným, „auto-poietickým“ systémem) prostředím/okolím, s nímž se vyrovnává tím, že v krajních případech mění svou vlastní strukturu? Je to „realita“, sociální síť, nebo nějaký neurčitý metastabilní meziprostor mezi jedním a druhým, který sice redukuje rezistenci reality, aniž ji dokáže zcela eliminovat?

Chci tím říci: práce Josefa Šlerky je nesmírně zajímavá nejen tím, co říká a dokládá, ale také tím, k jakým otázkám provokuje.

A není sporu o tom, že autor v ní osvědčuje nejen svou erudici, ale také schopnost originálního přístupu, který vyžaduje skutečně interdisciplinární kompetence.

Bezvýhradně doporučuji k obhájení.

Miroslav Petříček
Ústav filosofie a religionistiky FF UK

27. května 2019